

„Soucit upevňuje stávající poměry,“ říká ředitel odboru školství v Zugu a směřuje školy k vyšším výkonům

Ředitel odboru školství v Zugu Stephan Schleiss zavádí povinné známkování u zkoušek a pololetní srovnávací testy pro všechny žáky. V rozhovoru vysvětluje, proč – a co dalšího má ještě v plánu.

Pane Schleissi, kanton Zug vstupuje do nového školního roku s novinkou. Zavádíte pro všechny školy povinnost udělovat známky ze zkoušek. Proč?

Odpověď: Zjistili jsme, že se s udělováním známek stále častěji experimentuje. Školy upouštějí od známek nebo je nahrazují smajlíky či barevnými kódy. A v některých případech už dětem nevrací testy domů. To vede také k nejistotě u rodičů. Proto jsme nyní pravidla upřesnili.

Máte něco proti smajlíkům?

Odpověď: Samozřejmě že ne. Systém hodnocení však musí být srozumitelný a transparentní. Nižší ročníky mohou i nadále pracovat se symboly nebo barvami, ale musí na stupnici jasně stanovit, co která známka znamená, aby to bylo jasné rodičům i žákům.

Otázka: To je poměrně výrazný zásah do didaktické svobody učitelů.

Odpověď: Museli jsme zasáhnout, než se touto záležitostí začnou zabývat soudy. Pokud rodiče až na konci semestru zjistí, že jejich dítě má klesající tendenci, nemohou již řádně uplatňovat svá práva na spolurozhodování. Je samozřejmě hezké, když školy chtějí zkoušet novinky. Existují však tisíce vhodnějších oblastí pro rozvoj škol než právě známkování.

Otázka: Reagujete na tlak rodičů, nebo jednáte z vlastního přesvědčení?

Odpověď: Obojí. Jsem přesvědčen, že známka je jednoduchým a transparentním prostředkem hodnocení, a to jak pro samotné žáky, tak pro rodiče i pro ekonomiku. Známky jsou vyjádřením výkonu. Kdo chce výkon zlehčovat, ten je také proti známkám.

Trend však spíše směřuje k upuštění od známek. Město Lucern dokonce nedávno zcela zakázalo známkování. Tvrdí se, že známky vyvolávají dojem falešné přesnosti a mohou demotivovat děti, které se i přes snahu nezlepšují.

Odpověď: A já si myslím, že není třeba ideologicky zpochybňovat něco, co se osvědčilo. Hodnocení známkami probíhá striktně podle věcných standardů. To znamená, že jsou definovány cíle, které musí být známy před zkouškou. A podle toho se pak posuzuje, jak dobře dítě těchto cílů dosáhlo. Známky musí odrážet to, co dítě umí – a ne to, jak moc se snažilo.

Kanton Zug se i v dalších oblastech školní politiky vydává novými cestami. Nově mají být všechny děti od čtvrté třídy jednou za semestr hodnoceny jednotným testem z němčiny a matematiky. Proč?

Odpověď: Původně se jednalo o protinávrh kantonálního zastupitelstva k mému záměru zavést přijímací zkoušku na gymnázium. Parlament místo toho upřednostnil standardizované testy pro všechny. Nyní to také vítám, vnáší to do školního provozu větší objektivitu a dosáhneme tím určité srovnatelnosti mezi obcemi, školami a jednotlivými třídami.

Otázka: Takové testy by však mohly vést k tomu, že učitelé budou své třídy cíleně připravovat, aby v nich co nejlépe obstály: „teaching to the test“, jak se říká.

Odpověď: To je možné. Výzvou tedy bude, abychom tyto testy koncipovali tak, aby z nich měli prospěch jak žáci, tak učitelé. Tedy „tests worth teaching to“. Musí to pro ně mít smysl, učit se a vyučovat s ohledem na ně.

Tyto pokyny mají poměrně silný vliv na průběh výuky. Je to ze strany politiky přípustné?

Odpověď: Skutečně vidím určité riziko, že se tím příliš zasahuje do chodu školy. Proto nyní pracujeme na jejich zavedení společně se zástupci učitelů. Na druhou stranu se však učitelům ulehčí práce díky jasným strukturám a pravidelným testům, které jsou také relevantní pro vysvědčení.

Otázka: Je to také projev nedůvěry vůči učitelům a učitelkám?

Odpověď: Ne obecně. Ve školách však existuje tendence k oslabování orientace na výkon. Například když učitelé uplatňují svou pedagogickou volnost a upravují známky a hodnocení podle vlastního uvážení. Nikdy se nesmí podceňovat, jak i profesionálně jednající učitelé a učitelky jsou ovlivněni svými vlastními postoji. Ne všichni mají stejně vysoké nároky na výkon, které je třeba klást na děti, aby se posunuly vpřed – a to i na ty slabší. Dnes jsou žáci příliš často necháváni propadnout z důvodu nesprávné shovívavosti. Přizpůsobují se cíle, vyrovnávají se nevýhody a tak dále.

Když už mluvíme o kompenzacích znevýhodnění: jejich počet po celé Švýcarsku vzrostl. Platí to i pro kanton Zug?

Odpověď: Ano. Jejich počet masivně roste a s ním i spory kolem nich. Tento vývoj už překročil zdravé meze. Například žáci těsně před maturitou najednou očekávají kompenzaci znevýhodnění, ačkoli předtím šest let nic takového nepotřebovali. Někdy se o to dokonce vede soudní spor. Proto nyní přepracováváme směrnice. Nechávám prověřit, zda je možné opatření na vyrovnání znevýhodnění uvádět ve vysvědčení, a to i kdyby to bylo pouze hvězdičkou za známku.

Otázka: To by mohlo vést k tomu, že žáci se zdravotním postižením budou s takovou poznámkou ve vysvědčení stigmatizováni. Vlastně se přece vyrovnáváním znevýhodnění mělo dosáhnout pravého opaku.

Odpověď: Takovéto označení ve vysvědčení skutečně kritizují i odborníci na školské právo. Já se však domnívám, že hlavním úkolem vysvědčení je jeho výpovědní hodnota. A pokud tam učitel nevidí, že žák potřebuje na úkoly o dvacet procent více času než ostatní, považují to za problém. Zjistí to až poté, co už učňov přijal.

Z podnikatelské sféry se často ozývají hlasy volající po transparentnějších vysvědčeních a silnějším zaměřením na výkon. Máte s tím také zkušenost?

Odpověď: Samozřejmě jsme v pravidelném kontaktu s obchodní komorou a svazem živnostníků. Tam se stále častěji setkáváme s názorem, že absolventi škol umí méně než dříve. V loňském roce kvůli tomu dokonce Zugské sdružení účetních a auditorů zaslalo vládě zvláštní dopis. Za těch dobrých patnáct let, co jsem ve funkci, se stížnosti zvýšily. A shodují se také s mými osobními postřehy.

Takové stížnosti jsou však staré jako lidstvo samo.

Odpověď: To ano. Ale podívejte se, co ukázala studie PISA z roku 2022: Čtvrtina švýcarských žáků nesplňuje základní požadavky v čtení, pětina v matematice. Výkonnost se obecně snížila. To mi připadá opravdu velmi znepokojivé, zejména když vidíme, kolik úsilí a prostředků se do systému investuje.

Otázka: Často ten problém začíná mnohem dříve, už v předškolním věku.

Odpověď: Je to tak, že socializace a jazykové dovednosti dětí v mateřské škole se výrazně zhoršily. Nedávno mi někdo řekl, že v obci Baar potřebuje polovina všech nově zapsaných dětí podporu v němčině. Nyní plánujeme selektivní rozšíření povinné školní docházky. U všech tříletých dětí v kantonu provedeme testy jazykových dovedností. A kdo nesplní určité minimální hodnoty, bude muset dvakrát týdně na půl dne navštěvovat školku nebo herní skupinu.

Otázka: To samo o sobě asi nebude stačit.

Odpověď: To je pravda. Chceme proto školy více zaměřit na základní dovednosti, jako je čtení, počítání a psaní. Společně s řediteli škol a obcemi jsme přijali příslušné strategické směrnice. Školy se někdy příliš rozptylují projekty, objevitelským a badatelským učením a velmi náročnými pedagogickými přístupy. Nakonec pak chybí čas na procvičování základů.

Jak toho dosáhnout – více cvičením, více drilem?

Odpověď: Dril v pruském smyslu to zrovna není. Ale možná tak, jak to kdysi stálo ve švýcarském vojenském řádu: každou věc by se mělo nacvičit dvanáctkrát.

Škola však nespočívá jen v hlavě, ale také v srdci a rukou.

Odpověď: Samozřejmě by škola měla být komplexní a oslovovat všechny tři roviny. A samozřejmě by měla být i zábavou. Radost z učení a radost ze života k sobě patří. Děti je

třeba podněcovat různými způsoby. Škola však odůvodňuje svou existenci tím, co žáci na konci školní docházky dokážou.

Otázka: Nedávný průzkum Švýcarského svazu učitelů LCH ukázal, že polovina učitelů má k inkluzivní škole kritický postoj. Co říkáte k tomuto výsledku?

Odpověď: Rozsah kritiky mě překvapil, protože obvykle se kritické hlasy ozývají o něco méně. V zásadě jsou školy prostředím, kde se říká: „No tak, integrace je důležitá záležitost.“ Nyní se však jasně ukazuje, že systém je přetížený.

Nyní nařizujete všem školám, aby zřídily takzvané školní ostrovy pro problémové žáky. Cítíte se v tomto přístupu potvrzeni?

Odpověď: Vlastně ano. Zjistili jsme, že integrace v mnoha ohledech sice nepředstavuje problém – s výjimkou žáků s problémovým chováním. V takových případech je třeba najít ventil. Proto nyní musí všechny školy v Zugu zřídit takzvané dočasné separační prostory. Jedná se o pedagogicky cenné „odsunutí za dveře“. Jednomu stačí jedno odpoledne, jiný potřebuje tři týdny a další tam chodí jednou za dva měsíce. Je to pragmatické řešení, které funguje bez velkého byrokratického zatížení.

Otázka: Jak to školy přijímají?

Odpověď: Ne všechny jsou stejně nadšené. Nedávno jsem však navštívil školu v jedné obci, která byla původně proti, protože nechtěla zpochybňovat integraci. Nyní jsou tam ale učitelé rádi, že se tyto „školní ostrůvky“ zavádějí. Někdy prostě i školy potřebují, aby je k něčemu donutili.

Nehrozí snad, že ve škole zaměřené na výkon nakonec ti slabší zůstanou pozadu?

Odpověď: Ne, ne. Je tomu právě naopak. Škola, která je založena na shovívavosti, nikomu nepomůže. Soucit jen upevňuje stávající poměry. Chceme dosáhnout toho, aby si všichni osvojili základní dovednosti. To pomáhá právě těm slabším. Zaměření na transparentnost, výkon a kulturní techniky je záchrannou sítí ve světě, který se stává stále složitějším.